

Ἡ ἐπιστολὴ σου, ἣν εἶχα λάβει ἐπιστρέφων, μοὶ ἐχρησίμωσεν ὡς εὐλογος ἀφορμὴ ὅπως ἀναχωρήσω ὅσον τάχιστα τοῦ ἀπαισίου τούτου πύργου. Πάντες ἐνταῦθα γνωρίζουσι τὴν συνδέουσαν ἡμᾶς φιλίαν καὶ οὐδεὶς ἠπόρησεν ἀκούων ὅτι ἔπρεπε νὰ σ' ἐνταμώσω ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὥρων. Προβλέπων τοιαύτην ἀνάγκην αἰφνιδίᾳ ἀναχωρήσεως εἶχα παραγγεῖλει ὄχημα ἀπὸ τριῶν ἡδὴ ἡμερῶν. Διατάξας λοιπὸν τὸν ἡνίοχον νὰ μὲ περιμένῃ εἰς τὴν ἄκραν τῆς δενδροστοιχίας μετέβην ν' ἀποχαιρετήσω τοὺς οἰκοδεσπότας. Ὁ κύριος Μαλουέ, ὅστις δὲν ἐφαίνετο γνωρίζων τὰ διατρέχοντα, κατενύγη ἀποχαιρετῶν με καὶ μοὶ ἐπεδαψίλευσε δείγματα ἀγάπης δυσαναλόγου πρὸς τὴν βραχειάν διάρκειαν τῆς γνωριμίας ἡμῶν. Ἴσῃ σχεδὸν στοργῇ μοὶ ἐπέδειξεν ὁ φίλος τοῦ κύριος Βρεϋλῆς, ἐμπνεύσας μοὶ διὰ τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ μεγάλην τύψιν συνειδότης, δι' ἣν σ' ἔστειλα γελοιογραφίαν τοῦ ἀξιολόγου τούτου ἀνθρώπου. Ἡ δὲ κυρία Μαλουέ ἐπέμεινε νὰ μὲ συνοδεύσῃ βήματά τινα περαιτέρω ὑπὸ τὴν δενδροστοιχίαν ἡσθάνομην δὲ τὸν βραχίονα αὐτῆς τρέμοντα ἐπὶ τοῦ ἰδικοῦ μου, ἐνῶ μ' ἔδιδεν ἀσημάντους τινας παραγγεῖλιας διὰ τοὺς Παρισίους. Καθ' ἣν στιγμὴν ἐμέλλομεν ν' ἀποχωρισθῶμεν καὶ ἐνῶ ἔσφιγγον τὴν χεῖρα αὐτῆς μετὰ κατανύξεως. — «Λοιπὸν, κύριε» μοὶ εἶπε δι' ἀσθενεστάτης φωνῆς, «ὁ Θεὸς δὲν ἔστερξε νὰ εὐλογήσῃ τὴν φρόνησιν ἡμῶν!»

— «Κυρία μου,» ἀπεκρίθην, «ὁ Θεὸς ἀναγινώσκει εἰς πᾶσαν καρδίαν καὶ γνωρίζει πόσον ὑπῆρξαμεν εἰλικρινεῖς . . . Ἄλλως τε βλέπει πόσον ὑποφέρω καὶ ἐλπίζω νὰ με συγχωρήσῃ».

— «Ἐστὶ βέβαιος περὶ τούτου», ἀπεκρίθη δακρύουσα. «Ἄλλ' ἐκεῖνη . . . εἶναι ὄντως ἀξιολύπητος!»

— «Λυπηθῆτέ τὴν, μὴ τὴν ἐγκαταλείψετε. Χαίρετε, κυρία μου».

Ταῦτα εἰπὼν ἐπέβην τοῦ ὀχήματος, κινήσαντος ἀμέσως. Ἀντὶ ὅμως νὰ μεταβῶ εἰς τὴν κωμόπολιν, διέταξα τὸν ἡνίοχον νὰ μὲ ὀδηγήσῃ μέχρι τῶν ὑπερκειμένων τῆς ἐρεπωμένης Μονῆς λόφων, ἐκεῖ δὲ πεζεύσας παρεκάλεσα αὐτὸν νὰ μεταβῇ μόνος εἰς τὸ χωρίον καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ τὴν ἐπιούσαν τὸ πρωί. Ἄδύνατον μοὶ ὑπῆρξε, φίλε μου, ν' ἀντισταθῶ εἰς τὸν πειρασμὸν τοῦ νὰ διανυκτερεύσω ἄπαξ ἔτι εἰς τὴν ἐρημίαν ἐκείνην, ὅπου ἤμην τοσοῦτον ἡσυχος καὶ εὐδαίμων, πρὸ ὀλιγίστων φεῦ! ἡμερῶν.

[Ἔπεται συνέχεια]

Αἱ μεσαιωνικαὶ ἑλληνικαὶ σπουδαὶ ἐν τῇ Δύσει

Ἡ σπουδὴ τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν γλώσσης καὶ φιλολογίας, ἥτις οὐχὶ πρὸ πολλοῦ μόλις ἐρασιτέχνης τινας οὕτως εἶπεν ἐπησχόλει, ὀριστικῶς πλέον ἐπολιτογραφῆθη μετὰ τῶν ὁμοτίμων καὶ ἀδελφῶν ἐπιστημῶν ἐν τῇ Δύσει. Ἡ νίκη ἣν οἱ θιασῶται αὐτῆς πέρυσι καθήγαγον ἐν Μονάχῳ διὰ τῆς ἐπισήμου ἀναγνώρισεως τῆς νέας ἐπιστήμης ὡς αὐτοτελοῦς κλάδου τῆς καθόλου ἑλληνικῆς γλωσσολογίας καὶ φιλολογίας, ἦτο περιφανής. Ἐκτοτε δὲ αἱ

χρησταὶ περὶ αὐτῆς ἐλπίδες ἐπραγματώθησαν ἐν τάχει τοσοῦτον λαμπρῶς, ὥστε ὡς ἡγεμονίς ἐγκαθιδρύθη ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ θρόνου τῆς παρὰ τὰς πρεσβυτέρας ὑπὸ παντὸς τοῦ λογίου κόσμου σεμνομένης ἀδελφῆς. Ὅστις ποτὲ τὸν μετρίοφρονα σπουδαστὴν τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου, τὸν σήμερον καθηγητὴν ἐν αὐτῷ κ. Κρουμβάχερ, ἐγνώρισεν ἐκμανθάνοντα ἐν τῇ συναναστροφῇ Ἑλλήνων συσπουδαστῶν τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης, δὲν θάρνηθῃ τὸν εἰλικρινῆ θαυμασμὸν εἰς ἄνδρα, ὅστις μόνον διὰ τῆς σιδηρᾶς αὐτοῦ ἐπιμονῆς καὶ μόχθου ἐπιστημονικοῦ περιγραφῆς ἀνωτέρου ἐπέτυχε τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο. Ἄλλ' οὐχ ἦσσαν θὰ ἐκπλαγῆ ἐπὶ τῇ πληθῶρῃ τῶν ποικίλων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου κατὰ τὸ παρελθὸν ἡδὴ ἔτος μόνον συντελεσθεισῶν ἐργασιῶν. Οἱ τέσσαρες τόμοι τοῦ *Byzantinische Zeitschrift* (Byzantinische Zeitschrift) τοῦ λήξαντος ἔτους πρόκεινται περιφανῆς μάρτυριον θαυμαστῆς ἐπιστημονικῆς παραγωγῆς, ἧς μετέσχον Γερμανοὶ καὶ Γάλλοι, Ἀγγλοὶ καὶ Ῥώσοι καὶ Ἕλληνας σοφοί.

Ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τοῦ κέντρου τούτου καὶ ὑπὸ τύπον ἰκανῶς διάφορον ἀνεπτύχθη ἡ ἐργασία ἐν Παρισίοις ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Ψυχάρη. Ἐν Μονάχῳ ἴσταται ὁ κ. Κρουμβάχερ εἰς τὸ μέσον παλαιμάχων κατὰ τὸ πλεῖστον τῆς ἐπιστήμης, ὧν τὴν ἐργασίαν συγκεντρώνει εἰς τὸ περιοδικὸν αὐτοῦ. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ θέματα τῶν ἐμβριθῶν αὐτῶν μελετῶν ἀνάγονται μᾶλλον εἰς τὸν εὐρὺν κύκλον τῆς φιλολογίας τῶν Βυζαντινῶν καὶ τῆς ἐρεῦνης τῶν συγγραφέων. Ὁ κ. Ψυχάρης ἐξεναντίας ἐργάζεται κυρίως μόνος ἐν Παρισίοις, ἀλλ' εἶνε δημιουργὸς σχολῆς, ἧς οἱ μαθηταὶ συγκεντροῦνται περὶ τὸν διδάσκαλον καὶ παρ' αὐτοῦ λαμβάνουσι φῶς καὶ ὀδηγίαν εἰς τὰς ἰδίας ἐργασίας. Καὶ τάντικείμενα δὲ τῆς μελέτης αὐτῶν περιορίζονται μᾶλλον εἰς τὸν εἰδικώτερον κύκλον τῆς γλωσσικῆς ἐρεῦνης, ἥτις περιλαμβάνει πάντα τὰ ποικίλα φαινόμενα τοῦ μεταβελθμένου ἑλληνικοῦ ἰδιώματος ἀπὸ τῶν παλαιότητων αὐτοῦ ἀρχῶν μέχρι τῆς σημερινῆς αὐτοῦ ἀναπτύξεως. Τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν διευθύνει κυρίως καὶ ὁ κ. Κρουμβάχερ πρὸς ὅμοιον σκοπὸν, συγκεντρῶνων διὰ τῆς ἀκαδημαϊκῆς διδασκαλίας περὶ ἑαυτὸν νεαρῶς μαθητᾶς, οἵτινες ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ διδασκάλου ἀνευδότης πρὸς ἴδια ἐπιστημονικὰ τέλη ἐργάζονται. Ἄλλ' ὁ κ. Ψυχάρης ἔχει ὡς πρὸς τοῦτο ἴδιον σύστημα καὶ πρὸ μικροῦ ἔτι παρέσχεν ἐξαιρετὸν τι δείγμα τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ ὡς ἀρχηγοῦ σχολῆς πολλὰ ὑπισχυμένης.

Πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχω τὸ πρόσφατον αὐτοῦ σύγγραμμα *Etudes de philologie néo-grecque: recherches sur le développement historique du Grec*, ὀγκώδη τόμον περιλαμβάνοντα ἐν εἰδει εἰσαγωγῆς πολυσήμαντον πραγματείαν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, μετὰ δὲ ταύτην ἄλλας ἀνεξαρτήτους ἀπ' ἀλλήλων μελέτας τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, πλὴν συμβολῆς τινος ἰδίας τοῦ κ. Κρουμβάχερ. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο εἶνε τὸ πρῶτον εἰς τὴν σειράν ἄλλων ὁμοίων, τὰ ὅποια μέλλουν ν' ἀκολουθήσουν, προϊόντα ἐξαιρέτα τοῦ ὑπὸ τῶν χειρῶν φιλοπόνων ἐργατῶν καλ-

λιεργουμένου ἀγροῦ. Ὅταν εἰς τὴν πρόθεσιν τοῦ συγγραφέως ἀποβλέψωμεν καὶ εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν φιλοπονίαν καὶ δεξιότητα αὐτοῦ τε καὶ τοῦ πυκνοῦ ὀμίλου τῶν περὶ αὐτὸν συνεργατῶν. θὰ συναγάγωμεν ὅτι τοῦ τοιοῦτου εἶδους ἡ ἐπιστημονικὴ δραστηριότης περὶ τὰς γλωσσικὰς καὶ φιλολογικὰς σπουδὰς κατὰ πᾶσαν τὴν μακραίωνον ἀνάπτυξιν τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ εἶνε προωρισμένη εὐρὺ καὶ λαμπρὸν στάδιον νὰ διατρέξῃ. Ὅτι ξένοι ὑπὲρ ἡμῶν μετὰ τοσοῦτου ζήλου ἐργάζονται περὶ τῶν ἀντικειμένων τῆς πατρίου ἱστορίας καὶ τῆς μητρικῆς γλώσσης καὶ τῆς φιλολογίας αὐτῆς, ἐνῶ ὁ ἡμέτερος περὶ ταῦτα ζῆλος δὲν φαίνεται παρὰ πᾶσι θεμιτός, εὐκόλως δύναται νὰ ἐξηγηθῇ, ἂν καὶ οὐχὶ νὰ δικαιολογηθῇ. Ἀλλὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἐπιβάλλει τὸ καθήκον τοῦ νὰ λαμβάνωμεν ἀκριβῆ καὶ γνώσιν τοῦ εἶδους καὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν εἰς ἡμᾶς καὶ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν γλώσσαν ἡμῶν ἀποβλεπουσῶν ἐργασιῶν ἀλλοδαπῶν ἐπιστημόνων.

Καὶ ἡ μὲν ἐν τῷ *Βυζαντιῷ Δελτίῳ* συναγωγὴ τῶν 600 σελίδας ἐν μεγάλῳ ὀγκῶφ πληρουσῶν πραγματειῶν στρέφεται περὶ ἀντικείμενα φιλολογικώτερα ἢ κατὰ τὴν κοινὴν ἀντίληψιν. Ἀλλ' ἀκριβῶς διὰ τούτων ἐπρόκειτο νὰ καταδειχθῇ πόσον βαθείας καὶ εὐρείας ἐπιστημονικῆς ζητήσεως ἐπιδεικτικὴ εἶνε ἡ ἱστορία καὶ φιλολογία τοῦ Βυζαντιανοῦ κόσμου. Ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ πρώτου τεύχους τοῦ περιοδικοῦ διετύπωνεν ὁ κ. Κρουμβάχερ ὡς ἐξῆς τὴν σημασίαν τῶν σπουδῶν τούτων: «Δὲν εἶνε φάσμα κενόν, δὲν εἶνε νεκρὰ λέξις, ἀλλ' ἱστορία μεγαλομερῆς, ποικιλόμορφος, περιπετειώδης ὅ,τι πρὸ τῶν ὄψεων ἡμῶν παρέρχεται κατὰ τὴν μακρὰν τοῦ Βυζαντινισμοῦ περίοδον. Ἡ γλώσσα, ἡ φιλολογία καὶ καλλιτεχνία, ὁ θρησκευτικὸς, κοινωνικὸς καὶ πολιτικὸς βίος τῶν εἰς τὸ μέγα δοχεῖον τοῦ Βυζαντίου περιληφθέντων λαῶν ἀπὸ τῆς καταλύσεως τοῦ ἀρχαίου κόσμου μέχρι τῆς πρώτης αὐγῆς τοῦ νεωτέρου ἀποτελεῖ πεδῖον ἐρευνῆς ἰκανῶς εὐρὺ πρὸς ἀπαρτισμὸν ἰδίου κλάδου ἐπιστημονικοῦ βιωσίμου νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἀφθόνους τοὺς καρποὺς ὑπισχνουμένου, ὁ καιρὸς δὲ ὁ παρῶν φαίνεται σαφῶς ἀπαιτῶν τὴν ἐπίσημον ἀναγνώρισιν τοῦ νέου τούτου τμήματος τῶν φιλολογικῶν καὶ ἱστορικῶν ἐπιστημῶν». Ἐκ τῶν ὀλίγων δὲ τούτων λέξεων τοῦ μακροῦ προγράμματος τοῦ ἐν Γερμανίᾳ κεντρικοῦ ὄργανου τῶν Βυζαντινολόγων φανερόν γίνεται τίνων ἐπιστημονικῶν προβλημάτων τὴν λύσιν ὑπέβαλλον εἰς ἑαυτοὺς οὗτοι, ἐκ προοιμίων ἀπαλλάσσοντες τοῦ φόβου τοὺς ἀγεράχους καὶ τῶν ἄλλων καταφρονητὰς μύστας τῆς κλασικῆς φιλολογίας μήπως ἀνοικείως ἴσον ταύτῃ ἀξίωμα προσοικειοῦται ἡ νέα καὶ ἐπίσημος ἐπιστήμη. Πρὸς θεραπείαν αὐτῆς ἀπεσιγήθη πολυάριθμος ἤδη ὁμάς τῶν ὀπαδῶν ἐκείνης, εὐρούσα εὐρύτατον στάδιον ἐπιστημονικῆς ἀσχολίας. Τὸ ἔργον τῆς εἶνε ἡ ἐξερεῦνησις καὶ διαφώτισις τοῦ χιλιετοῦς πολιτικοῦ, κοινωνικοῦ, θρησκευτικοῦ, πνευματικοῦ βίου τοῦ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἑλληνικοῦ κόσμου, τοῦ κληρονομοῦ τοῦ ἀρχαίου, τοῦ κληροδότου τοῦ νεωτέρου. Ἐργον μέγα, ποικιλώτατον καὶ ἐπαγωγότατον. Ἡ Ῥώμη τῶν παπῶν καὶ τὸ Βυζάντιον τῶν χρι-

στιανῶν βασιλείων ὑπῆρξαν τὰ δύο κέντρα σύμπαντος τοῦ σημερινοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου, ὅταν ἐγενεῖτο καὶ ἐμορφώετο οὗτος κατὰ τοὺς μακροὺς, μακροὺς αἰῶνας ἀφότου ὁ ἀρχαῖος κόσμος κατέρρευσε εἰς ἐρείπια καὶ τέφραν μέχρις οὗ ἐκ ταύτης ἐμελλε πάλιν ν' ἀναστήθῃ τόσον ὅμοιος καὶ ὅμως τόσον παρηλλαγμένος ὁ νέος. Καὶ ἡ μὲν Ῥώμη, ἡ αἰωνία Ῥώμη, ἥτις τὴν μεγάλην μεταβολὴν δὲν ἠσθάνθη σχεδόν, ἥτις ὑπὸ τοὺς πρώτους τῆς πάπας ἐκοιμήθη μετὰ τὰ ὄνειρα τῆς παλαιᾶς δημοκρατίας καὶ ὑπὸ τοὺς ὑστάτους ἐξύπνησε μετὰ τὴν λάμψιν τῆς Ῥώμης τῶν Καισάρων, κητύχησε νὰ ἔχῃ τοὺς ποιητὰς, τοὺς ἱστορικοὺς, καὶ τοὺς θαυμαστάς αὐτῆς. Ἀλλὰ τὸ Βυζάντιον, ὅπερ ἐσαθανώθη τὸ 1204 καὶ εἰς τὸν αἰώνιον τοῦ τάφου κατεβιβάσθη τὸ 1453, ἠτιμάσθη καὶ ὡς πτώμα ἐτι καὶ ἐν τῇ ἀτιμίᾳ ἐλησμονήθη ἀπὸ ξένους καὶ οἰκείους. Ἀρχὰ σήμερον ἐγείρεται ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ μουσολεῖον καὶ συντάσσεται τῶν ἐνδόξων ἡμερῶν τοῦ ἡ πολυσέλιδος ἱστορία. Τιμὴ εἰς ὅσους ἐκ τῶν πνευματικῶν ἢ γνησίων αὐτοῦ γόνων συντελοῦσιν εἰς τὸ ἔργον τοῦτο!

Προσιτώτερα εἰς τὴν ἡμέτεραν ἀντίληψιν εἶνε τὰ θέματα τῶν πραγματειῶν τῶν περὶ τὸν κ. Ψυχάρην ἐλλογιμῶν ἀνδρῶν. Ἐπειδὴ ταῦτα λαμβάνονται ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης, εἶνε κατὰ τὴν ἀλλήλα νὰ κινήσωσι τὴν περιεργίαν παντὸς φιλομαθοῦς καὶ εὐρωσιν εὐρύτατον ἀναγνωστῶν κύκλον. Ἀλλ' οὔτε ὁ τίτλος αὐτῶν οὔτε τὸ εὐληπτον κατὰ τὸ φαινόμενον περιεχόμενον τῶν τοιοῦτων πραγματειῶν πρέπει ν' ἀπατήσῃ τινά. Συνήθως πρὸς τὰς νεοελληνικὰς σπουδὰς προσάπτεται ἐπιπολαία τις κρίσις. Νομίζομεν ὅτι πανταχοῦ πρόκειται ν' ἀποδείξωμεν τὴν «ἀθηνασίαν» τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ θριαμβεύομεν ὅταν νομίσωμεν ὅτι εὐρομεν ομηρικὴν τινὰ λέξιν σωζομένην ἐτι καὶ σήμερον ἐν δημόδει τινὶ διαλέκτῳ ἢ ὅτι κατεστήσαμεν σμικροτάτην καὶ ἀφανῆ σχεδόν τὴν διαφορὰν, ἥτις διὰ τὸ νὰ καὶ τὸ θὰ καὶ τὰ τοιαῦτα πᾶμπλειστα καὶ δυστυχῶς κανένα ἐξορκισμόν ἢ ἀνάθεμα διδασκαλικόν μὴ φοβούμενα γυδασιολογήματα ὑφίσταται μεγάλη καὶ ὀλοφάνερη μεταξὺ ἀρχαίου καὶ νέου ἑλληνικοῦ ἰδιώματος. Ἀλλὰ τοιαύτας ἥμισυ ἐπιστημονικὰς ἀξιώσεις δὲν ἔχουσιν αἱ μελέται, περὶ ὧν λαλοῦμεν. Σκοπὸς αὐτῶν εἶνε ἡ ἐξετάσις καὶ παρακολούθησις τῶν φαινόμενων τῆς σημερινῆς γλώσσης μέχρι τῶν παλαιστοτάτων ἀρχῶν καὶ αἰτίων καὶ ἡ ἀναγωγὴ αὐτῶν εἰς τοὺς ἀλανθάστους νόμους τῆς βραδείας μὲν ἀλλὰ διαρκοῦς καὶ ἀπαρεμποδίστου ἐξελιξέως, εἰς ἣν πᾶσα ὑπαρξίς ὑπόκειται ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Διὰ τὴν τοιαύτην ἐπιστήμην κυρίως δὲν ὑφίστανται ὄρια μεταξὺ ἀρχαίας καὶ νέας γλώσσης, ἥτις εἶνε μία καὶ ἀδιαίρετος, τὰ πρόσφατα δὲ δι' ἡμᾶς τοὺς νῦν ζώντας φαινόμενα αὐτῆς εἶνε τὸ τελευταῖον μόνον ἀποτέλεσμα τῆς ἀδιακόπου ἐνεργείας τῶν νόμων, οἵτινες λανθάνοντες ἢ φανεροὶ ὀρίζουσι τὸν βίον πάντων τῶν ὄντων ἀπὸ τῆς πρώτης εἰς τὸν κόσμον ἐμφανίσεως μέχρι τῶν ἐσχάτων αὐτῶν ἡμερῶν. Καὶ ἡ γλωσσικὴ ἐπιστήμη εἶνε σήμερον φυσικὴ ἐπιστήμη· τόσον ἀληθῆς, τόσον θετικὴ, τόσον ἐλυσιτικὴ ὅσον πᾶσα φυσικὴ ἐπιστήμη.

Ἀπὸ τῆς γλώσσης δὲ εἰς τὴν φιλολογίαν τοῦ ἔθνους μόνον ἐν βῆμα φέρει· διότι ἡ γλῶσσα τελεία κατὰ τὴν μορφήν της ἐμφανίζεται μόνον ἐπὶ τῶν γραπτῶν μνημείων καὶ ταῦτα εἶνε ἡ φιλολογία τοῦ ἔθνους ἢ τοῦ λαοῦ. Καὶ ἀπὸ τῆς φιλολογίας πάλιν ἐν μόνον βῆμα φέρει πρὸς τὴν σπουδὴν καὶ ἐξετάσιν παντός ὅ,τι εἰς τὸν ἱστορικὸν βίον τοῦ ἔθνους καὶ τὰς ποικίλας ἐσωτερικὰς καὶ ἐξωτερικὰς αὐτοῦ σχέσεις ἀποβλέπει· διότι πᾶν τὸ ἱστορικῶς λόγου ἄξιον ἀποτυπώνεται εἰς τὴν διανοητικὴν παραγωγὴν τοῦ ἔθνους καὶ τὴν γλωσσικὴν αὐτῆς μορφήν. Τοιοῦτοτρόπως ἡ γραμματικὴ καὶ φιλολογικὴ ἐπιστήμη καταντοῦν νὰ περιλάβωσι σύμπαντα τοῦ ἔθνους τὸν βίον ἐντός τοῦ εὐρυτάτου κύκλου τῶν ἐρευνῶν αὐτῶν.

Τόσον εὐρῶα χαράσσει τὰ ὅρια τῶν νεοελληνικῶν σπουδῶν ὁ κ. Ψυχάρης. Κυρίως οὐδὲν τῶν φαινομένων τοῦ δισχιλιετοῦς βίου τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ τῆς εἰς τοὺς Ῥωμαίους ὑποταγῆς μέχρι σήμερον εἶνε ξένον πρὸς αὐτάς. Προχωρεῖ δὲ καὶ ἔτι βαθύτερον καὶ εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ πλείστου τῆς Ἑλλάδος ἐπικράτησιν τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὰ μέσα τοῦ 5ου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος ζητεῖ τὰ πρῶτα αἴτια τῆς ἐπικρατήσεως τῆς Κοινῆς ἐπὶ πασῶν τῶν διαλέκτων, αἵτινες ἐντός οὐχὶ μακροῦ χρόνου ὑποχωροῦσαι ἐντελῶς εἰς ἐκείνην παρασκευάζουσι τὸ ἔδαφος, ἐφ' οὗ κατὰ μέγαν στάδιον ἤρχισε μορφουμένη ἡ δημῶδης διάλεκτος ἢ ἐμφανιζομένη τὸ πρῶτον εἰς τὰ μνημεία τῶν περὶ Χριστὸν χρόνων καὶ τὸ τελευταῖον αὐτῆς στάδιον—προσωρινὸν καὶ τοῦτο!—διανύουσα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 17ου αἰῶνος. Εἶνε πλήρης τοιοῦτων βαθέων στοχασμῶν ἡ μακροτάτη αὐτοῦ εἰσαγωγὴ εἰς τὸν παρόντα πρῶτον τόμον τῶν νεοελληνικῶν σπουδῶν, κατὰ σειρὰν δὲ ἀκολουθοῦσι κατόπιν αἱ εἰδικαὶ πραγματεῖαι τῶν μαθητῶν καὶ συνεργατῶν αὐτοῦ, αἵτινες τὰς γενικωτέρας ἐκείνας ἰδέας πρόκεινται· ἀποδείξωσιν ἀληθεύουσας.

Ἡ ἐκλογή των διὰ τοῦτο δὲν εἶνε τυχαία, ἀλλὰ προφανῶς ἀκολουθεῖ λελογισμένον τοῦ συγγραφέως σχέδιον πρὸς ἐμπρακτον ἐφαρμογὴν τοῦ εὐρυτάτου αὐτοῦ προγράμματος κατὰ τὴν πρῶτην οὕτως εἰπεῖν δημοσίευσιν τούτου. Περὶ τῆς πρώτης ἐκ τῶν πραγματειῶν τούτων αὐτὸς ὁ κ. Ψυχάρης λέγει ὅτι ἐξελήθη ἐπίτηδες καὶ τῶν λοιπῶν προετάθη, διότι ἐπρόκειτο νὰ καταδειχθῇ πού μάλιστα καὶ πῶς κατὰ τρόπον θαυμαστὸν καταφαίνεται ἡ ἀδιάκοπος συνέχεια τῆς ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἀπὸ τῶν πρώτων αὐτῆς ἀρχῶν μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Πρόκειται περὶ τοῦ ἐκλιπόντος ἐντελῶς σχεδὸν ἐκ τοῦ σημερινοῦ ἰδιώματος ἀπαρεμφάτου, τὸ ὅποιον τρισχιλίων ἐτῶν ἱστορίαν διανύσαν καθήνησε σήμερον νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν σημασίαν τὴν πρῶτην αὐτοῦ εἰσοδὸν εἰς τὴν παναρχαίαν τῆς Ἑλλάδος γλῶσσαν ἕκαμε. Τὸ φραγὶ (φραγεῖν), τὸ φιλι (φιλεῖν) εἶνε ἡ τελευταία ἀντανάκλασις τῆς χρήσεως ἐκείνης, καθ' ἣν τὸ ἀπαρέμφατον ἐμφανίζεται παρ' Ὀμήρῳ τὸ πρῶτον, σῶζον ἔτι τὴν σημασίαν του ὡς δοτικῆς τοῦ οὐσιαστικοῦ (δό-με-ναί). Εἶνε δὲ θαυμαστὸν νὰ ἴδῃ τις πῶς ἀφοῦ ὁ γλωσσικός οὗτος τύπος ἐώρτασε κατὰ τοὺς πρὸ Χριστοῦ ἤδη χρόνους τὴν πλατυτάτην αὐτοῦ ἀνάπτυξιν (παραβάλε π. χ. τὴν ἐξῆς ῥῆσιν τῶν αἰγυ-

πτικῶν παπύρων· διὰ τὸ εἰς τὴν πόλιν με θέλειν δοῦνα· ἀπενεγκεῖν), ὀλίγον ὕστερον, ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ π. χ., περιορίζεται σημαντικῶς καὶ διατρέχον δέκα ὄλους αἰῶνας, καθ' οὓς ζῆ ἔτι, πολεμεῖ καὶ ἐπὶ δύο-τρεις ἔτι ἑκατονταετηρίδας τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα, ἕως οὗ ἐν ἐσχάτοις μόλις χρόνοις ὑπέκυψε καὶ ἐσθυσεν ἐντελῶς (πρὸβλ. τοῦ Προδρόμου· εἰ δὲ κομπῶσειν ἤθελες καὶ λάθειν καὶ πλανῆσειν.—εὐθὺς τὸ βράσειν τὸ θερμόν, λέγει πρὸς τὸ παιδίον του.—καὶ τοῦ Γλυκᾶ· θαρρῶ τὸν ἀπαντήσειν.—ἀν ἔχη εἰς ὄρος ἀναβῆν.—Χαλάσειν ἔχει ὀψέποτε, κατακλιθῆν καὶ πέσειν). Ἐν τῇ πραγματεῖᾳ ταύτῃ διατρέχει ὁ συγγραφεὺς (D. Hesselning) τὰ κείμενα ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου μέχρι τοῦ Δημοσθένους, ἀπὸ τοῦ Πολυβίου μέχρι τοῦ Μαλάλα καὶ ἀπὸ τούτου μέχρι τῶν δημῶδων συγγραφέων τοῦ Βυζαντίου, τόσον δὲ φιλολογικῶς ἐρευνᾷ τὸ ζήτημα, ὥστε καὶ ὁ ἀκραιονέστατος Ἀττικιστῆς δὲν θά εἶγε νὰ ἐντραπῆ διὰ τὴν παράθεσιν τῶν ἀνωτέρω στίγων τοῦ Πτωχο-Προδρόμου καὶ τοῦ Γλυκᾶ εἰς τὸ τέλος τῆς μακρᾶς τῶν παραδειγμάτων σειρᾶς, τὰ ὅποια ἀρχιζοῦν μὲ στίγους τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Ἀριστοφάνους. Καὶ ὁ ἔθνογράφος δὲ καὶ ἱστορικός μετὰ χάραξ θὰ παρατηρήσῃ ὅτι τὸ φαινόμενον τῆς ἐκλείψεως τοῦ ἀπαρεμφάτου ἀπὸ τῆς γλώσσης τοῦ νέου ἑλληνικοῦ ἔθνους οὔτε εἰς τῶν Βουλγάρων τὴν ἐπίδρασιν, ὡς σοβαρῶς ἰσχυρίσθησάν τινες, οὔτε εἰς τῶν Βλάχων καὶ Ἀλβανῶν χρεωστεῖται, ἀλλ' εἰς τὴν κατὰ νόμους ὅλως ἐγγενεῖς βαθμιαίαν ἐξέλιξιν τῆς ἀγνῆς ἑλληνικῆς γλώσσης.

Δύσκολον εἶνε νὰ δώσω ἔστω καὶ δι' ὀλιγίστων λέξεων ἐννοίαν τινα τῶν ὑποθέσεων τῶν λοιπῶν πραγματειῶν, διὸ μόνον τοὺς τίτλους αὐτῶν ἀναφέρω. Αἱ ἐπιγραφαὶ τῆς Πάρου μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς Κοινῆς διαλέκτου ἀντὶ τῆς προτέρας Ἰωνικῆς παρέχουσιν εἰς τὸν πραγματευόμενον αὐτάς H. Pernot ἀφορμὴν εἰς μακρὰν ἀνάπτυξιν τοῦ ζητήματος περὶ τῶν ὑποτιθεμένων λειψάνων ἀρχαίων διαλέκτων ἐν τοῖς σημερινοῖς τοπικοῖς ἰδιώμασι. Καὶ ἐν αὐτῷ μετ' ἐκπλήξεως θὰ παρατηρήσῃ ὁ φιλόλογος ὅτι ἑλληνικὸν δὲν εἶνε μόνον ὅ,τι εἶνε Ἀττικὸν οὔτε ὅτι ἡ ἐπιστήμη παύει ἐκεῖ ὅπου δυστυχῶς πᾶσα ἀφορμὴ πρὸς φιλονικίαν περὶ τῆς κατὰ τοὺς Ἀττικούς ἢ μὴ ἐκδοχῆς λέξεώς τινος ἐκλείπει. Ἡ ἐπιρροὴ τῆς Λατινικῆς ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς εἶνε ἐμβριθῆς πραγματεῖα τοῦ L. Lafoscade, ἐξ ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς μάλιστα ἀπόψεως πλείστου λόγου ἀξία. Τὸ λεξικὸν τῶν ἐν τῇ νομοθεσίᾳ τῶν Βυζαντινῶν λατινικῶν λέξεων ὑπὸ τοῦ νομομαθοῦς Τριανταφυλλίδου εἶνε περιεργότατη καὶ λίαν ἐλευστικὴ μελέτη. Ἡ Ἑθνησιῆς τέλος τοῦ Βικκαχίου μετὰ τῆς εἰς τὴν δημῶδη ἑλληνικὴν τοῦ 15ου αἰῶνος μεταφράσεως αὐτῆς ὑπὸ John Schmitt, ὅστις διὰ τὸ προσεχὲς Ζωγράφειον διαγώνισμα ἀνέλαθε νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Μονάχου κριτικὴν ἐκδοσιν τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Μωρέως, εἶνε τὸ ἀντικείμενον πραγματείας γραμματολογικῆς διαφωτισούσης μετ' ἀκριθείας καὶ εὐμεθοδίας ἐπιστημονικῆς τὰς σχέσεις τῆς ἰταλικῆς καὶ τῆς δημῶδους ἑλληνικῆς φιλολογίας κατὰ τοὺς ἐνδό-

ζους χρόνους τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Ἀναγεννήσεως. Ὁ θερισμός, ὡς βλέπει τις, εἶνε πολὺς, καὶ οἱ ἐργάται δὲ ἀμπύλλοι καὶ ἄκρωσ φιλόπονοι. Εὐτυχῶς οἱ καρποὶ εἶνε κοινοὶ καὶ δι' ἡμᾶς, γλυκύτεροι πάντως ἐφόσον καὶ ἡμεῖς μετὰ τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων γεωπόνων συγκοπιάζομεν, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἡδονικοί, καθόσον ἀνεπιφθόνως ἢ ἀπόλαυσις αὐτῶν παρέχεται εἰς πάντα τὸν ὀρέγοντα πρὸς αὐτοὺς τὴν χεῖρα.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

ΦΙΛΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἀγαπητέ μου!

Μεγάλῃ φαντασίᾳ εἶνε μεγάλη παρηγορήτρα. Ὅσο ζω-
 οότερα φαντάζεσαι τόσο δυσκολότερ' ἀπελπίζεσαι. Καὶ μὲν
 πολλὲς φορές ἡ φαντασία μᾶς ἐξογκώνει τὰ τιποτένια καὶ
 μᾶς κάνει ν' ἀνησυχοῦμε καὶ ἀπὸ τὸν ἴσκιό μας· ἀλλὰ καὶ πό-
 σες φορές μᾶς ἀρπάζει ἀπὸ τὰ νύχια τῆς δυστυχίας, μᾶς βρά-
 ζει μέσα στὸ καρᾶβι τῆς, ποῦ πλέει μονάχο του, χωρὶς ἀνθρώ-
 που δύναμι καὶ τέχνη, σὲν τὸ καρᾶβι τῶν Φαιάκων· καὶ
 μᾶς ταξιδεύει, καὶ μᾶς πάει ἐδῶ κ' ἐκεῖ, σὲ θάλασσες καὶ σὲ
 στεριὰς δικῆς τῆς· καὶ μᾶς διασκεδάζει, καὶ μᾶς κάνει νὰ
 λησμονοῦμε καὶ μᾶς ἀνάφτει μέσα μας τὴν ἀγάπῃ τῆς ζωῆς!
 Δὲ σοῦ φαίνεται πῶς αὐτοὶ ποῦ αὐτοκτονοῦν, πρὶν χάσουν
 τὴν ἀγάπῃ τῆς ζωῆς, ἔχασαν τὴ δύναμι τῆς φαντασίας;
 Ὁ νοῦς των καρφώνεται στὸν πόνο· γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ
 τὸ μαρτύριο, βυθίζονται στὸ θάνατο. Ἐνῶ ἂν εἶχε φτερὰ
 ὁ νοῦς των, θὰ κατόρθωναν μ' αὐτὰ νὰ πετάξουν σὲ χί-
 λιοις ἄλλοις κόσμους, κ' ἦταν ἀδύνατον σὲ κανέν' ἀπὸ αὐ-
 τοὺς, νὰ μὴν ἀγνάντευαν ἐπὶ τέλους τὸ φῶς τὸ γνώριμο τῆς
 παρηγορίας. Μὴ μὲ εἶπῃς παραέξενον· καλὰ καλὰ δὲν ξέρω
 ποῦ ἀρχίζουν καὶ ποῦ τελειώνουν τὰ σύνορα τῆς ἀληθείας
 καὶ τῆς παραξενιάς· τὰ βρίσκω πολὺ ἀνακατωμένα.

Ἡ φτωχὴ αὐτὴ ἀδεσφοῦλα τοῦ Βερτέρου ποῦ ἔκαμε νὰ
 κλάψουν τόσα μάτια καὶ σήκωσε στὸ πόδι χώρα ὀλόκληρη
 μπορεῖ νὰ ἦταν δεμένη μὲ τὸν ἔρωτά τῆς σὲ τρόπον ἀπί-
 στεστο· ἀφοῦ δὲν ἐδυσκολεῖσθῃκε γι αὐτὸν νὰ πηδήσῃ ἀπὸ
 τέτοια ὕψη σὲ τέτοια βᾶθῃ... Μὲ τὸν ἔρωτά τῆς, ναί· ἀλλὰ
 μὲ τὸν ἔρωτά ὅμως, μὲ τὸν τιτάνειον ἔρωτά τοῦ Σὺμ-
 παντος, ποῦ μᾶς βγάνει ἀπὸ τοὺς στενοὺς μας λογισμοὺς
 καὶ μᾶς ἀνταμώνει καὶ μᾶς κάνει ἕνα μὲ τὸν κόσμον καὶ μὲ
 τὸν ἥλιο του καὶ μὲ τὴν ἀρμονία του, στενὴ γνώριμα δὲν
 εἶχε. Γιατί, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ εἶσαι στὴν Ἀροπόλι
 μιὰ τέτοια τῆς Ἀνοίξεως ἡμέρα, σὲν αὐτὲς ποῦ ξέρεις, μὲ
 τέτοιο φῶς, κάτου ἀπὸ τέτοιον οὐρανό, μπροστὰ σὲ τέτοιον
 ὀρίζοντα, ἀγνάντια καὶ ἀπὸ τέτοια γῆ, καὶ νὰ ἐμπνευσθῆς
 αἰσθήματα θανάτου· καὶ νὰ μὴν αἰσθανθῆς ἀπὸ ὅλα αὐτὰ
 τὰ ὀρειότατα καὶ καθαρότατα τριγύρω σου μιὰν εὐτυχία
 μέσα σου, ἀρκετὴ νὰ σὲ κάμῃ νὰ λαχταρίσης, ὄχι μία· καὶ ἄλ-
 λες δέκα ζωές, ἂν ἦταν δυνατόν, νὰ κλείσης μέσα σου; Ὅ-
 μως δὲν πρέπει κανεὶς γιὰ τίποτε νὰ παραξενεύεται.

Μάλιστα μερικοὶ, ἀπὸ τὴ συγκίνησι ποῦ ἔδειξε τὸ πλῆθος
 γιὰ τὴ γνωστὴ σου αὐτοκτονία τὴ διπλῇ, ἔκαμαν μιὰν ἀνα-
 κάλυψιν· εἶδαν καὶ πίστεψαν πῶς δὲν πέθανεν ἀκόμα
 τὸ αἶσθημα. Τὸ καῦμένο τὸ αἶσθημα! Δὲ μπορῶ νὰ τὸ
 φαντασθῶ πῶς γεννήθῃκε ὕστερότερ' ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο,
 οὔτε πῶς θὰ πεθάνῃ προτίτερ' ἀπ' αὐτόν. Τὸ καῦμένο τὸ
 αἶσθημα! Κ' ἐγὼ νὰ τὸ νομίζω πῶς εἶνε σὲν ὁ ἄερας ποῦ
 γεμίζει τὸν κόσμον καὶ ζῆ τὸν ἄνθρωπον· ἄερας ποῦ, κατὰ

τὰς περιστάσεις καὶ κατὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἄλλοτε φέρνει
 δύναμι καὶ ὑγεία, καὶ ἄλλοτε γεννάει ἀρρώστιας καὶ κακο-
 μοιρίας. Λιγότερε τάχα τὸ αἶσθημα; Εἶνε καὶ αὐτὸ σὲν
 τὴν αἰώνιαν ἱστορίαν τοῦ παλαιοῦ καιροῦ ποῦ φαίνε-
 ται ὅλο καὶ καλλίτερος ἀπὸ τὸν τωρινό, καὶ μάλιστα ἔς
 τοὺς γεροντότερους. Τὰ περασμένα ὁ Νέστωρ ἐγκωμιάζε
 ἔς τοὺς ἥρωας τῆς Τρωάδος· κ' εὗρισκε τοὺς Ἀχιλλεῖς καὶ
 τοὺς Αἰάντας σὲν ξεπεσμένους κάπως μπροστὰ εἰς τοὺς
 γίγαντας τοῦ παλαιοῦ καιροῦ. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Νέστορος
 τὸ ἴδιο αὐτὸ τραγοῦδι τραγουδοῦν, γιὰ κάθε περίστασι, σο-
 φοὶ καὶ ἄσοφοι. Ο ΦΙΛΟΣ ΣΟΤ.

Ἡ ΖΩΗ ΕΝ ἘΠΑΡΧΙΑΙ

Ἡ ΚΑΠΝΟΦΥΤΕΙΑ

Μὲ τὸν Μάρτιον ἀρχίζει καὶ ἡ καπνοφυτεία εἰς τὰς
 ἐπαρχίας. Ὁ καπνὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔχει εἰσαχθῆ πρὸ
 ὀλίγων μόλις δεκάδων ἐτῶν, ἔκτοτε ἀνεπτύχθη μεγάλως,
 καὶ σήμερον εὐρίσκεται σχεδὸν ἐν παρακμῇ. Τὸ πλεῖ-
 στον μέρος τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, μικρὸν τι τῆς Πε-
 λοποννήσου, καὶ σχεδὸν ὀλόκληρος ἡ Θεσσαλία, μὲ
 τὰ πρῶτα μειδιήματα τῆς ἀνοίξεως καλύπτονται ὑπὸ τοῦ
 πρασίνου αὐτοῦ φυταρίου, τοῦ προωρισμένου κατὰ τὴν
 ἐποχὴν τοῦ φθινοπώρου νὰ προσλάβῃ ἐξῆχος ὠραῖον
 χρῶμα, καὶ νὰ μεθύσῃ τόσους ἐγκεφάλους, καὶ τόσα
 εὐάρεστα ὄνειρα νὰ ἐπιφέρῃ. Πρὸ ὀλίγων
 χρόνων ἀκόμη ἡ καπνοφυτεία εἰς τὰς περισσοτέρας
 ἐπαρχίας τοῦ κράτους ἦτο τὸ μόνον προῖον ἐξ οὗ μυ-
 θικὰς προσόδους προσπορίζοντο κυβερνήσις καὶ ἰδιώ-
 ται. Ἀτυχεῖς ὅμως περιστάσεις καὶ πλεῖστα ἄλλα αἷτια,
 ἢ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐκμύζησις τῶν εὐφύρων γαιῶν ὑπὸ
 τοῦ ἀχορτάστου αὐτοῦ, καὶ ἡ ἐπαχθὴς προπάντων φο-
 ρολογία ἐπέφερον τὴν βαθμιαίαν ἐλάττωσιν τῆς παρα-
 γωγῆς τοῦ καπνοῦ, ὥστε σήμερον εἰς τὰς ἐπαρχίας
 ἐκεῖνας, εἰς ἃς ἀπησχόλει ὀλοκλήρους χιλιάδας ἀγρο-
 τῶν ἢ καλλιέργειά του, μόλις σήμερον ὀλίγοι ἐπι-
 δίδονται εἰς τὴν καπνοφυτείαν. Ἡ καλλιέργεια τοῦ
 καπνοχόρτου, ἢ ἐπίπονος καὶ μακροτάτη, ἢ καταβάλ-
 λουσα καὶ ἐκνευρίζουσα τόσους ἀτυχεῖς ἀνθρώπους, ἢ
 πρόωγος μαραίνουσα τόσας ροδόχρους παρειαίς, καὶ
 δηλητηριάζουσα λεληθότως τόσας ἀτυχεῖς ὑπάρξεις εἰς
 τὰ βᾶθῃ τῶν χωριῶν καὶ τῶν πόλεων, ἐνέχει τόσον ἐκ-
 τενη καὶ θλιβεράν συγχρόνως ἱστορίαν, ἣν δὲν δύ-
 ναται νὰ ἐννοήσῃ ὁ ἀνθρωπολόγος περιπατητῆς τῆς
 ὁδοῦ Σταδίου, ὁ τόσον ἀφελῶς ἐκμυζῶν, καὶ ἀπορ-
 ρίπτων εἰς τὴν αἰωνιότητα πακέτον μυρωδικῶν σιγα-
 ρῆτων, ἐν διαστήματι ὀλίγων ὥρων. Ὀλόκληροὶ αἱ
 σελίδες τοῦ σημερινοῦ φύλλου τῆς Ἐστίας δὲν θὰ
 ἔσθωνον διὰ ν' ἀφηγηθῆ κανεὶς ἐν λεπτομερεῖᾳ τὴν ἱστο-
 ρίαν ἐνδὲς σιγάρου.

Ἡ καλλιέργεια τοῦ καπνοχόρτου ἀρχίζει κυρίως
 ἀπὸ τὸ φθινόπωρον· μόλις αἱ πρῶται βροχαὶ ποτίσουν
 τὴν διψῶσαν καὶ ξηρὰν γῆν, ἀρχεται ἡ ἔργωσις τοῦ
 φυταρίου, ὅπου εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος
 θὰ σπαρῶσιν οἱ μικροσκοπικοὶ ἐκεῖνοι πυρῆνες, ἐξ ὧν
 θὰ ἀνατεῖλωσι τὴν ἀνοιξὴν ἄπειρα μικρὰ φυτάρια. Εἰς
 τοῦτο ὅμως πρέπει νὰ ὑποδομηθῇ ὁ καιρὸς, διότι ἀρ-
 κεῖ μία πλήμμυρα νὰ παρασύρῃ ὀλόκληρον τὸν σπό-
 ρον, ἢ μία παρατεταμένη ξηρασία νὰ τὸν ἀφανίσῃ ὑπὸ
 τὸ βάθος τῆς γῆς. Ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει οἱ
 χωρικοὶ καταφεύγουν εἰς τὸ κλώσιμον, τουτέστιν εἰς
 τὴν τεχνικὴν τοῦ σπόρου ἐκβλάστησιν. Συμφύρου τὸν